

Škoda, že publikace postrádá alespoň nejzákladnější dokumentaci, ať už z Hilarovy pozůstalosti, nebo z významnějších jeho inscenací. Stálo by za to doplnit tento svazek studií samostatnou publikací věnovanou dokumentům Hilarova života a díla.

Hilarovský sborník, který vyšel více než rok a půl po konferenci, je toliko malou splátkou na dluh, jímž je povinována naše teatrologie K. H. Hilarovi. Nepochybuji o tom, že budou a musí následovat splátky další, především už proto, aby obraz divadelnictví první republiky dostal dynamickou podobu těch zápasů, z nichž vyrůstá i podoba českého divadelnictví dnešního.

*Zdeněk Srna*

Sveta Lukić, *Savremena jugoslovenska literatura 1945–1965* (Bělehrad 1963, 298 stran)

Práce významného bělehradského literárního kritika Svetvy Lukiće se hned po svém vydání setkala se živou odezvou. Není divu. Podobné dílo v Jugoslávii dosud neexistovalo. Lukićova kniha nese podtitul *Rozprava o literárním životě a literárních měřítkách u nás*. V jednotlivých studiích pokouší se její autor pojednat o literárním životě v dnešní Jugoslávii, charakterizovat novou jugoslávskou literaturu, postihnout hlavní literární proudy a směry, všimnout si kulturní politiky a kritiky, organizace literárního života i publika apod.

Je třeba hned na počátku říci, že to nejsou dějiny jugoslávské literatury (nebo přesněji dějiny literatury národů Jugoslávie). Ty bohužel stále čekají na svého autora.

Lukić přistupuje k velmi obsáhlým, různorodým, různovrstevným a různonárodním literaturám především z hlediska sociologicko-estetického, nebo ještě častěji z hlediska sociologicko-historického. Kdo chce lépe vniknout do Lukićova postupu myšlení, kdo jej chce plně pochopit, měl by znát jeho dvě předcházející práce – *Estetická čítanka* (1964) a *Umění a kritéria* (1964), na něž se často Lukić odvolává a do jisté míry mistry i navazuje.

Zajímavá je Lukićova paralela vývoje sovětské literatury a umění vůbec po revoluci a její srovnání s jugoslávským socialistickým estetismem, poetikou larpurlaristické svobody výrazu, která se v Jugoslávii objevila někdy na samém počátku padesátých let jako reakce na socialistický realismus. Ostatně právě tuto svou tézi Lukić rozpracoval ve svých předcházejících pracích. Zde však měl možnost ji historicky situovat a potvrdit. Ke škodě věci ovšem neučinil tak docela.

Lukićovi jde především o prozkoumání hlavních proudů vývojových tendencí a základních specifických zvláštěností, o zjištění směrů a pojednání o konkrétních faktorech cestou analýzy uměleckých děl. Pouští-li se Lukić do dějin současné literatury, pak tak činí velmi kuse, neúplně, jde mu spíše o charakteristiku vývojových fází poválečné jugoslávské literatury. Stanovil zde čtyři základní období, z nichž na dvě klade důraz: první pětileté poválečné období označuje jako unifikační, v němž jsou pokusy vytvořit „národní realismus“ jako umírněnější variantu socialistického realismu, a léta od roku 1950 jako fázi osvobozování a dominance socialistického estetismu. Lukić přitom zjišťuje, že socialistický realismus zasáhl v Jugoslávii více výtvarné umění než literaturu. Teprve po roce 1950 se podle Lukiće objevují první vpravdě moderní umělecká díla (prózy O. Daviča, V. Desnici, E. Kocbeka, R. Marin-koviće, D. Čosiće, Ant. Isakoviće aj. V poezii stojí v čele bělehradské „moderny“ D. Matic, V. Popa, M. Pavlović, k nimž přistupují v ostatních republikách C. Zlobec, Z. Golob, M. Dizdar, M. Matevski, G. Todorovski aj.). V tomto období má velký význam esejistika D. Maticé, M. Ristiće aj.

Za počátek polarizace vztahu realismus – modernismus, který vznikl jako výsledek ještě ne zcela diferencovaného jugoslávského estetismu, klade Lukić rok 1955. Touto kontraverzí řešily se otázky kulturních styků Jugoslávie se světem, otázky svobodné výměny myšlení a kritiky i obecné problémy demokratizace za socialismu. Pokud však Lukić hodnotí tuto polemiku mimo bělehradské centrum, zůstává jen na povrchu, nemá dostatek informací – např. o lublaňském, sarajevském či skopském kulturním centru.

Ztěží tu lze mluvit o souměrnosti práce a považovat Lukićovy závěry za platné

pro všechny jugoslávské literatury. Za správné je však možno pokládat Lukićovo volání po oproštění od partikularismu a provincialismu.

Při rozboru poválečných výsledků jugoslávských literatur vychází Lukić rovněž hlavně ze srbské a charvátské literatury a obrací svou pozornost na obecně vývojové tendence, na nové kompoziční prvky, objevující se v uměleckých dílech. Konstatuje například, že teprve v posledních dvou desetiletích se rozvíjí básnicko-fantastická a tzv. intelektuální, esejistická nebo filosofická próza, která mezi dvěma světovými válkami v jugoslávských literaturách neexistovala (s výjimkou M. Krleži a Rastka Petroviće).

Lukiće velmi znepokojuje zjištěný fakt, že v dílech současných jugoslávských autorů stojí dnešní epocha někde na periférii, že chybí současná společensko-politická a národně specifikovaná tematika. Současný život jugoslávské společnosti je podle Lukiće v literatuře příliš sublimován a transponován. Ne že by vůbec v žádném poválečném díle nebyla zobrazena současnost, jak trochu přehnaně tvrdí Lukić. Faktem však zůstává, že je tu zřejmá tendence literárních tvůrců distancovat se od zobrazení dnešní jugoslávské skutečnosti. Při použití jen estetických kritérií v hodnocení literárních děl pak ovšem vzniká dojem, že v Jugoslávii neexistuje angažovaná literatura. Neexistují-li kritéria, založená na vztahu doby a díla nebo skutečnosti a díla, jak tvrdí Lukić, pak vzniká nepochybně neformismus v kritériích, jak to postřehl kritik Vuk Krnjević. Lukić ovšem nemůže nevidět, že socialistický estetismus přinesl také své pozitivní výsledky.

K dosti diskusním kapitolám patří Lukićova typologizace současné jugoslávské literatury, která je příliš škatulkovitá, nedotažená, postrádá hlubší a hlavně širší analýzy uměleckých děl i pevná kritéria při jejich hodnocení.

Lukićovou zásluhou je, že podal ve své práci pěknou charakteristiku literárních časopisů, pojednal o kulturní politice strany, o ekonomických tendencích v kultuře, že charakterizoval různé typy literární kritiky, že jeho pozornosti neušla otázka spisovatelské organizace, nikoli nevýznamná právě ve federativním státě, i otázky vztahu literatury ke čtenáři a naopak. Poslední otázka je pro Jugoslávii zvláště důležitá, neboť stále existuje dosti vysoké procento negramotných a pologramotných (jugoslávský průměr je asi 20 %, v některých republikách však negramotnost dosahuje až 40 %).

Sveta Lukić zařadil do své knihy velmi solidní dodatek — kalendář literárního života Jugoslávie ve dvacetiletí 1945–1965, v němž bibliograficky zachytil původní básnickou, prozaickou, kriticko-esejistickou, překladovou a časopiseckou produkci, spisovatelské kongresy a konference, polemiky i státní vyznamenání. Ke kalendáři pak připojil i životopisné bibliografické poznámky o více než dvou stovkách současných jugoslávských literárních tvůrců.

Lukić se pokusil o první syntézu poválečné jugoslávské literatury. Dá se mu vytýkat nedocenení díla některých autorů, subjektivismus, nedostatečná informovanost o literaturách mimo Bělehrad apod. Jedno je však nesporné: Lukićovo dílo klade mnoho otázek, nutí přemýšlet.

*Ivan Dorovský*

**Julius Maślanka, Słowiańskie mity historyczne w literaturze polskiego Oświecenia** (Polska Akademia Nauk — Oddział w Krakowie, Prace Komisji Słowiańszczyznstwa nr 18, Wrocław—Warszawa—Kraków, Zakład Narodowy im. Ossolińskich 1968, 148 stran)

Práce Juliana Maślanky je dalším článkem jeho slavistické badatelské činnosti, zaměřené především na písemnictví slovanských národů v přechodném období konce feudalismu a vytváření novodobých buržoazních národů. V této souvislosti psal též o našich literárních jevech (např. o Rukopisech a korespondenci Václava Hanky). V dřívějších pracích zajímaly Maślanku hlavně počátky bádání o historii a kultuře slovanských národů, jejichž pionýrem byl v Polsku Zorian Dołęga Chodakowski (1784–1825). Jako zastánce lidových vrstev vnesl tento nadšený sběratel do tehdejšího bádání o počátcích Slovanů nový pohled, který přispěl k přelomu v chápání národní tradice a k probojování názorů charakteristických pro pozdější romantiky. Chodakowski byl znám dřívějším badatelům, v r. 1898 vyšla o něm monografie F. Rawity Gawrońského, dovolávali se ho Šafařík, Kollár, Purkyně, Erben, Sabina, Zap aj. V novější době byl však opomíjen, řada jeho prací zůstala roztroušena, nevydána.